

ΤΟ ΠΡΟΣΚΑΙΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΑΙΩΝΙΟ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

Ο Ὁρθόδοξος κόσμος τιμᾷ τούς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς Τρισηλίου Θεότητος. Τούς γιορτάζει σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη, διότι εἶναι διδάσκαλοι οἰκουμενικοί. Λάμπουν σάν ἀστέρες πολύφωτοι στό νοητό στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ μορφές τους, αἰῶνες τώρα, δέν ἔχουν χάσει τίποτε ἀπό τὴ λάμψη τους. Ἀντίθετα, στοὺς σκοτεινοὺς καιροὺς μας, λάμπουν περισσότερο καὶ φωτίζουν τούς δρόμους μας.

Ἐλάχιστοι στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας ὀνομάσθηκαν μεγάλοι, ὅπως ὁ Μέγας Βασίλειος. Μόνον τρεῖς ἅγιοι πῆραν τὸν τίτλο τοῦ Θεολόγου, ὅπως ὁ ἅγιος Γρηγόριος. Καὶ κανεὶς ἄλλος δέν ὀνομάσθηκε Χρυσόστομος ἐκτός ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰωάννη.

Εἶναι ἀπὸ τούς πρώτους οἱ πρῶτοι, οἱ πιό μεγάλοι ἀπὸ τούς μεγάλους. Εἶναι οἱ πλατιά καὶ πολὺπλευρα μορφωμένοι, οἱ πολυγραφότατοι συγγραφεῖς, οἱ ἀξεπέραστοι ρήτορες, οἱ ἀκούραστοι κοινωνικοὶ ἐργάτες, οἱ ἀνιδιοτελεῖς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ βαθεῖς μελετητές καὶ γλαφυροὶ ἐρμηνευτές τῆς Ἁγίας Γραφῆς, οἱ ἀξιοθαύμαστοι ἀσκητές, οἱ μεγάλοι ἅγιοι τοῦ Θεοῦ.

Στὴν ὁμιλία μας αὐτὴ θὰ μελετήσουμε τὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὴ ματαιότητα τοῦ πρόσκαιρου κόσμου στὴν αἰωνιότητα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Γιὰ νὰ δοῦμε τὸ μήνυμα, πού μέ τὴ δική τους ἐπιλογή καὶ τὴν ἁγία ζωὴ τους στέλνουν στὸν κόσμο μας σήμερα.

A. Λαμπρὴ κατὰ κόσμον πορεία

Εὐγένεια καταγωγῆς, ὑψηλὴ κοινωνικὴ θέση, παρουσία, σπάνια εὐφυΐα, δυνατότητα σπουδῶν ζηλευτῶν καὶ πόθος μορφώσεως, εἶναι κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ζωῆς καὶ τῶν τριῶν.

Ὁ Βασίλειος ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας, ὅπου γνωρίσθηκε μέ τὸν Γρηγόριο, μέ τὸν ὁποῖο καὶ συνεδέθη μέ φιλία ἰσόβια καὶ ὑποδειγματικὴ. Στὸν ἐπιτάφιό του στὸν

Μ. Βασίλειο, θυμάται εκείνα τὰ χρόνια ὁ φίλος του Γρηγόριος καί γράφει: «πόσον μέγας ἦταν ὁ Βασίλειος γιά τούς διδασκάλους καί πόσο γιά τούς συνομιλήκους! Τούς πρώτους προσπαθοῦσε νά τούς φθάσει, τούς δεύτερους τούς ξεπερνοῦσε σέ κάθε εἶδος μορφώσεως. Πόση δόξα κέρδισε μέσα σέ λίγο χρόνο ἀπ' ὅλους καί ἀπό τούς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ καί ἀπό τούς πρώτους τῆς πόλεως! Εἶχε μεγαλύτερη ἀπό τήν ἡλικία τή μόρφωσι, μεγαλύτερη δέ ἀπό τή μόρφωσι τήν σταθερότητα τοῦ ἤθους. Ἦταν ρήτωρ ἀνάμεσα στούς ρήτορας καί πρὶν φοιτήση στίς σχολές τῶν ρητοροδιδασκάλων· φιλόσοφος ἀνάμεσα στούς φιλοσόφους πρὶν διδαχθῆ τήν φιλοσοφία· τό πῶς μέγας, «ιερεὺς Χριστιανοῖς καί πρὸ τῆς ἱερωσύνης». Τόσο πολὺ τόν παρεδέχοντο ὅλοι σ' ὅλα (ΕΠΕ 6, 150).

Ὅπως συνήθιζαν οἱ πλούσιοι νέοι τῆς ἐποχῆς του, ἐπισκέφθηκε ὁ Βασίλειος τὰ φημισμένα κέντρα τῆς πνευματικῆς καλλιργείας ἐκείνου τοῦ καιροῦ, γιά νά ἀκούσει ὅσο τό δυνατόν περισσότερους διδασκάλους καί νά πάρει ἀπό τή γνώση καί τή σοφία τους. Ἔτσι ἀπό τήν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας πῆγε στήν Κωνσταντινούπολη, ἀλλά τελικά τόν προσεῖλκυσε ἡ Ἀθήνα, ἡ ἑστία τοῦ ἑλληνισμοῦ μέ τή ζωηρή πνευματική κίνηση, τήν προγονική αἵγλη, τήν ἀνάμνηση τῶν μεγάλων προσωπικοτήτων τῆς ἀρχαιότητος, τὰ λαμπρά μνημεῖα καί καλλιτεχνήματα, πού προσεῖλκυαν τούς νεαροὺς φοιτητές ἀπ' ὅλη τήν αὐτοκρατορία.

Ὁ Γρηγόριος εἶχε φθάσει νωρίτερα στήν Ἀθήνα, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε φοιτήσει στίς σχολές τῆς Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης καί τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὑποδέχθηκε τόν φίλο του Βασίλειο, τοῦ ὁποῦ ἡ φήμη εἶχε φθάσει νωρίτερα. Πολλοί συζητοῦσαν γι' αὐτόν καί θεωροῦσαν σπουδαῖο νά μαντεύσουν τό ποῖο θά ἦταν ἄραγε τό ἀντικείμενο τῆς σπουδῆς τοῦ περιφήμου αὐτοῦ σπουδαστοῦ πού θά ἔφθανε σέ λίγο.

Ὁ Βασίλειος ὅμως ξεπέρασε κάθε πρόβλεψη. Θά λέγαμε μέ σύγχρονους ὄρους, ὅτι σπούδασε ὅλες τίς θεωρητικές καί πρακτικές ἐπιστῆμες καί τίς κατεῖχε ὅλες ὅπως ἄλλοι δέν μποροῦσαν νά καταρτισθοῦν σέ μία ἀπ' αὐτές: «ποῖο μὲν εἶδος οὐκ ἐπῆλθε παιδεύσεως; μᾶλλον δέ, ποῖον οὐ μεθ'

ύπερβολῆς ὡς μόνον; Οὕτω μὲν ἅπαντα διελθὼν, ὡς οὐδεὶς ἓν· οὕτω δέ εἰς ἄκρον ἕκαστον, ὡς τῶν ἄλλων οὐδέν» (Γρηγορίου Θεολόγου, ΕΠΕ 6, 168).

Ὁ Γρηγόριος παρηκολούθησε μὲ ἀξιοθαύμαστη ἀπόδοση κυρίως μαθήματα ρητορικῆς, φιλολογίας, ποιήσεως καὶ φιλοσοφίας.

Οἱ δύο ὑποδειγματικοὶ φίλοι προόδευαν ἐντυπωσιακὰ καὶ ἦσαν ἀχώριστοι κατὰ τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν τους στὴν Ἀθήνα. Τό ἦθος καὶ ἡ ἀπόδοσή τους δέν τούς ἐπέβαλε μόνο στό στενὸ περιβάλλον τους. Τούς εἶχε κάμει γνωστοὺς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ πέρα ἀπὸ τὰ συνορά της: «Αὐτὰ ἔκαμαν νά γίνωμεν γνωστοὶ εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς συναδέλφους μας, γνωστοὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα καὶ εἰς τοὺς πιό ἐπιφανεῖς Ἑλληνας. Εἶχαμε πλέον ξεπεράσει τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἔγινε σαφές ἀπὸ διηγήσεις πολλῶν. Ἦκούοντο οἱ διδάσκαλοί μας εἰς ὅσους ἠκούοντο αἱ Ἀθηναί, συνακουόμεθα καὶ ἐμεῖς οἱ δύο καὶ συναναφερόμεθα εἰς τόσους ἀνθρώπους, εἰς ὅσους καὶ οἱ διδάσκαλοί μας...» (Γρηγ. Θεολ. ΕΠΕ 6, 167).

Μέ τό τέλος τῶν σπουδῶν τους δέν ἦταν εὐκολη ἡ ἀναχώρησή τους ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Διηγεῖται ὁ ἅγιος Γρηγόριος: «Συμβαίνει τότε ἓνα θέαμα θλιβερόν πού ἀξίζει νά τό περιγράψω. Μᾶς περικύκλωσε τό πλῆθος τῶν συντρόφων καὶ τῶν συνομιλήκων μας, καθὼς καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους μας καὶ ἔλεγαν ὅτι δέν θά μᾶς ἀφήσουν ὅτι καὶ νά γίνῃ. Καὶ μᾶς παρακαλοῦσαν καὶ μᾶς ἐξεβίαζαν καὶ ἤθελαν νά μᾶς πείσουν. Καὶ τί δέν ἔλεγαν· καὶ τί δέν ἔκαναν ἀπὸ ὅσα κάνουν ὅσοι πονοῦν» (ΕΠΕ 6, 173).

Ὁ Βασίλειος ἔμεινε ἀμετάπειστος. Ἐπέστρεψε στὴν Καισάρεια σέ ἡλικία 25 περίπου ἐτῶν, κατάφορτος μὲ ἐφόδια, γνώσεις καὶ ἐμπειρίες. Ἄρχισε νά ἐξασκεῖ τό ἐπάγγελμα τοῦ ρητοροδιδασκάλου μὲ τόση ἐπιτυχία ὥστε τό μέλλον του διεγράφετο λαμπρὸ.

Ὁ Γρηγόριος ὑποχώρησε στίς πιέσεις καὶ ἔμεινε γιά λίγο στὴν Ἀθήνα νά διδάξῃ ἀμέσως ὡς καθηγητής. Κατόπιν ἀναχώρησε καὶ ἐκεῖνος. Ἐπέστρεψε στὴ Ναζιανζό, ὅπου ἐργάσθηκε ἐπίσης ὡς

ρητοροδιδάσκαλος. Είχε μελετήσει συστηματικά τό μεγαλύτερο μέρος της κλασσικής ελληνικής λογοτεχνίας και ανεδείχθη αργότερα ό λογοτεχνικότερος τών Πατέρων της Έκκλησίας, πού τά συγγράμματά του διαβάζονταν πάντοτε εύρύτατα και μέ θαυμασμό για τή βαθύνοια πού τά διέκρινε και τή χάρη τους.

Ό άγιος Ίωάννης ό Χρυσόστομος έρχεται λίγα χρόνια αργότερα. Μέ εύγένεια καταγωγής και αυτός, από επίσημη οικογένεια της Αντιόχειας, έκαμε κλασσικές σπουδές . Διδάχθηκε από τόν περίφημο διδάσκαλο της έποχής Λιβάνιο τή ρητορική και φιλοσοφία. Απέκτησε τόσο πλούτο γνώσεων, ώστε νά μπορεί νά διαλέγεται για κάθε ζήτημα και νά εισδύει στό βάθος όλων τών θεμάτων. Δικηγόρος ικανότατος στην αρχή, μέ τά πλούσια πνευματικά και διανοητικά του έφόδια, τήν εύφράδεια και διαλεκτική του δύναμη, κέρδισε τόν θαυμασμό τών άκροατών του στην πρώτη κιόλας δίκη, όταν ήταν 20 μόλις έτών. Όλη ή ζωή του κατόπιν απέδειξε ότι ήταν προικισμένος μέ μοναδικής αξίας ρητορικό τάλαντο. Είναι συνείδηση ολοκλήρου της ανθρωπότητας ότι είναι ό μεγαλύτερος εκκλησιαστικός ρήτωρ και κήρυξ τών αιώνων, ό πρύτανις του άμβωνος, άληθινά χρυσόστομος. Η πειστικότητα του λόγου του, ή εύστροφία της σκέψευς, ή δύναμη τών επιχειρημάτων, ή ζωηρότητα τών εικόνων, ή χειμναρώδης συχνά ροή του λόγου, τόν ανέδειξαν άπαράμιλλο κήρυκα του άμβωνος της Έκκλησίας.

Μέ πολλή συντομία αυτοί ήσαν οί Τρεις Ίεράρχαι ως προς τά προσόντα τους. Νέοι πού έμπαιναν στή ζωή μέ όλα τά έφόδια, μέ τίς εύνοϊκότερες προοπτικές. Είχαν μοναδικές προϋποθέσεις για μιά θαυμαστά επιτυχημένη πορεία στή ζωή, μιά ζηλευτή κατά κόσμον ανάδειξη.

B. Η απόρριψη τῶν προσκαίρων

Αλλά ποῖο δρόμο διάλεξαν αὐτοί, πού ἀπό τὰ πρῶτα τους χρόνια κέρδισαν ἀπεριόριστη τήν ἐκτίμηση, τήν ἀναγνώριση καί τόν θαυμασμό τοῦ κόσμου;

Αὐτοί ἐγκατέλειψαν τόν κόσμο! Ἄφησαν τὰ δικανικά βήματα, τίς λαμπρές σταδιοδρομίες, τήν ἄνετη ζωή. Διάλεξαν τή ζωή τοῦ Πνεύματος. Λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος: «Ἐπεστρέψαμε εἰς τήν πατρίδα μας καί ἐκάμαμε μικράν ὑποχώρησιν εἰς τό θέατρον τοῦ κόσμου, ὅσον διά νά ἱκανοποιήσωμεν τήν ἐπιθυμίαν τῶν πολλῶν - προσωπικῶς δέν εἶχαμεν καμμίαν διάθεσιν διά θεατριμούς καί ἐπιδείξεις -. Ἀμέσως ἐγίναμε κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας καί ἠλλάξαμεν ἀπό ἀγένεια παιδιά εἰς ἄνδρας, προχωροῦντες ἀνδρικώτερα εἰς τήν πνευματικήν ζωήν» (ΕΠΕ 6, 172-175).

Ὁ **Μ. Βασίλειος** μετὰ τή βάπτισή του, ἐπεδόθη στή μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, στήν ὁποία συνάντησε ἕνα φῶς διαφορετικό ἀπό τό φῶς τῶν ἐθνικῶν συγγραμμάτων. Γράφει σέ μιά ἐπιστολή του (223): «Ὡσπερ ἐξ ὕπνου βαθέος διαναστάς, ἀπέβλεψα μέν πρὸς τό θαυμαστόν φῶς τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, κατείδον δέ τό ἄχρηστον τῆς σοφίας τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων». Συνεχίζει τώρα ὁ Βασίλειος τίς σπουδές του σέ ἄλλο πεδίο, σέ ἄλλη κατεύθυνση, γιά νά γνωρίσει τόν Χριστιανισμό καί ἰδιαίτερα τόν μοναχικό βίο. Περιέρχεται τή Συρία, τή Μεσοποταμία, τήν Παλαιστίνη καί Αἴγυπτο. Συναντᾷ ταπεινούς μοναχοὺς καί μαθαίνει κοντά τους τὰ μυστικά τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Καί τελικά ἀναχωρεῖ γιά τήν ἔρημο, ἀφοῦ διαμοιράζει στοὺς πτωχοὺς τό μέγιστο μέρος τῆς πατρικῆς περιουσίας πού ἀναλογοῦσε σ' αὐτόν.

Μαζί του ἀσκητεῦει γιά ἕνα διάστημα καί ὁ φίλος του **Γρηγόριος**, σέ μιά κατάφυτη περιοχὴ τοῦ Πόντου.

Προτίμησε καί ἐκεῖνος ἀπό τήν ἔδρα τοῦ καθηγητοῦ στό Πανεπιστήμιο τοῦ κόσμου, τήν ταπεινὴ μαθητεία στό Πανεπιστήμιο τῆς ἐρήμου. Ἐπιδίδονται ἀπό κοινοῦ στοὺς ἀγῶνες τοὺς πνευματικούς, στήν προσευχή, στή μελέτη.

Τόν ἴδιο δρόμο ἀκολουθεῖ καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἐγκαταλείπει τήν πορεία του στίς λεωφόρους τῆς πρόσκαιρης καί ἐγκόσμιας ἐπιτυχίας. Τόν σαγηνεύουν τά δύσβατα, τά ἀνηφορικά καί ἀπόκρημνα, ἀλλά συγχρόνως καί μαγευτικά μονοπάτια τῆς ἀγιότητος. Καθώς ἡ συνείδησή του τόν παρακινεῖ νά μὴν ἀρκεσθεῖ στούς ἀγῶνες του μέσα στήν πόλη, ἀποφασίζει νά ἀφήσει τόν κόσμο. Μοιράζει τή μεγάλη του περιουσία στούς πτωχοῦς, ἐγκαταλείπει τήν πολύβουη καί φημισμένη Ἀντιόχεια καί «καταλαμβάνει τά πλησίον ὄρη». Στά γειτονικά βουνά συναντᾷ κάποιον ἀγράμματο, ἀλλά ἅγιο Σύρο γέροντα καί μαθητεύει κοντά του τέσσερα χρόνια. Μιμεῖται τή σκληραγωγία του καί ἀποδύεται σέ μεγάλους πνευματικούς ἀγῶνες. Στή συνέχεια ἀσκητεύει μόνος του ἐπί δύο χρόνια σ' ἓνα σπήλαιο, ἐπιθυμώντας τήν ἀφάνεια. «Ἄυπνος διετέλει τό πλεῖστον, ἐκμανθάνων τάς τοῦ Χριστοῦ διαθήκας πρὸς ἐξοστρακισμόν τῆς ἀγνοίας», σημειώνει ὁ βιογράφος του (ΕΠΕ 1, 96). Σχεδόν δέν κοιμόταν αὐτά τά δύο χρόνια, οὔτε νύχτα οὔτε μέρα. Ἀγωνιζόταν καί μελετοῦσε τήν Ἁγία Γραφή, Παλαιά καί Καινή Διαθήκη, μέχρι πού ἐξαιτίας τοῦ κρούου πού ὑπέφερε κλονίσθηκε ἡ ὑγεία του.

Αὐτόν τόν δρόμο ἀκολούθησαν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι. Δέν τοὺς τύφλωσε ἡ πρόσκαιρη καί φθαρτὴ ἀνθρώπινη δόξα, δέν τοὺς θάμπωσαν τά φῶτα τοῦ κόσμου. Ζήτησαν τήν ἀφθαρτη καί αἰώνια δόξα. Τό φῶς τό ἄδυτο καί ἀληθινὸ εἴλκυσε τίς ψυχές τους. Ἐγκατέλειψαν τοὺς ρητορικούς ἀγῶνες καί ἐπεδόθησαν στούς ἀγῶνες τοὺς πνευματικούς. Περιφρόνησαν τή μάταιη σοφία τοῦ κόσμου καί προτίμησαν τήν ἀληθὴ ἐν Χριστῷ φιλοσοφία. Ἐκλείσαν τά βιβλία τῶν ἀνθρώπων καί ἄνοιξαν τό βιβλίον τοῦ Θεοῦ. Προτίμησαν ἀπὸ τήν ἀνθρώπινη τὴ θεία σοφία. Οἱ μεγάλοι σοφοὶ ἔγιναν τώρα μαθητές στό διδασκαλεῖο τοῦ Πνεύματος. Μακριὰ ἀπὸ τήν τύρβη τοῦ κόσμου, ἀσκητεύουν στήν ἔρημο, ἀγωνίζονται, προσεύχονται, μελετοῦν.

Καί μετὰ ἀπὸ μερικά χρόνια, πάνοπλοι πνευματικά, ἐπιστρέφουν στόν κόσμο. Γιά νά ὑπηρετήσουν τήν Ἐκκλησία μέ τήν πλοῦσια πνευματικὴ ἐμπειρία τους, ἀλλὰ καί μέ τήν

ἀξιοποίηση τῶν κατὰ κόσμον προσόντων τους, πού τά θέτουν καί αὐτά στήν ὑπηρεσία τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τους.

Ὁ Μ. Βασίλειος ἀναδεικνύεται ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, ἡγέτης τῆς Ὁρθοδοξίας στά χρόνια του. Ἀπό μία πόλη, τήν Καισάρεια, ἔγινε πυρσός ὅλης τῆς οἰκουμένης, ὅπως παρατηρεῖ ὁ φίλος του Γρηγόριος (ΕΠΕ 6, 175). Καί ὁ ἅγ. **Γρηγόριος καί ὁ ἱ. Χρυσόστομος** κατόπιν στό θρόνο τῆς Κων/πόλεως. Λυώνουν σάν λαμπάδες στήν ὑπηρεσία τοῦ χρέους τους. Ἐργάζονται μέ ὑπομονή, ὑποδειγματική αὐταπάρηση καί θυσίες γιά νά λάμψει τό φῶς τῆς πίστεως. Δημιουργοῦν χρυσή ἐποχή στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Ζοῦν γιά τόν Θεό καί ὑπηρετοῦν τόν ἄνθρωπο.

Γ. Μέ τό βλέμμα στήν αἰωνιότητα

Ὁ κόσμος τούς τά εἶχε δώσει ὅλα. Καί αὐτοί τά παρέδωσαν ὅλα στόν Θεό. Διότι σύντομα κατάλαβαν τήν παροδικότητα καί ματαιότητα τοῦ πρόσκαιρου καί ἄστατου κόσμου. «Πάντων περισκοπήσαντες τό ἄστατον, μόνον εὖρον ἀκίνητον τόν ὑπερουσίως ὄντα Δημιουργόν τοῦ παντός», θά μπορούσαμε νά λέγαμε καί γιά τούς τρεῖς, χρησιμοποιώντας τούς λόγους τοῦ ἱεροῦ ὕμνογράφου γιά τόν Μ. Βασίλειο.

Θέλησαν νά πλουτήσουν κατὰ Θεόν, περιφρονώντας ὅλες τίς κίβδηλες, τίς ἀμφίβολες καί ἐπιφανειακές χαρές τοῦ κόσμου.

«Πλουτεῖν δ' αὐ θεότητα μόνην, καί κόσμον ἅπαντα,
ἴσον ἀραχναίοις νήμασιν αἰέν ἔχειν»,

γράφει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (Γνωμαι δίστιχοι, ΕΠΕ 9, 400).

«Πλοῦτο σου νάχης μόνον τόν Θεό, καί ὅλο τόν κόσμο
νά τόν θεωρῆς πάντοτε ὅπως τούς ἰστούς τῆς ἀράχνης».

Ἔστι, πράγματι, εἶδαν με τούς ὀφθαλμούς τῆς φωτισμένης διανοίας τους οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ τόν πρόσκαιρο κόσμο. Καί γι' αὐτό ἀπό πολύ νωρίς τούς εἴλκυσε ὁ αἰώνιος καί ἀληθινός κόσμος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει γιά τόν Μ. Βασίλειο, ὅτι δέν θεωροῦσε ἀξιεπάينو τόν ἑαυτό του γιά τό ὅτι ἤλθε στήν Ἀθήνα γιά σπουδές. Ζητοῦσε αὐτά πού εἶχε ἐλπίσει καί «κενήν μακαριάν τάς Ἀθήνας ὠνόμαζεν». Αποκαλοῦσε τήν Ἀθήνα κούφια μακαριότητα (ΕΠΕ 6, 160). Ὅταν δέ ἀνεφέρετο στή φιλία του μέ τόν Μ. Βασίλειο καί στούς κοινούς ἀγῶνες, ἔλεγε, ὅτι ἕνα ἔργο εἶχαμε καί οἱ δύο, τήν ἀρετή καί «τό ζῆν πρός τάς μελλούσας ἐλπίδας, πρίν ἐνθένδε ἀπελθεῖν, ἐνθένδε μεθιστάμενοι» (ΕΠΕ 6, 162).

Ὁ Μέγας Βασίλειος καθῶς ἐρμηνεύει τόν ριδ' ψαλμό, δίνει μιά θαυμάσια περιγραφή τῆς μελλούσης ζωῆς καί, συγκρίνοντάς την πρός τήν ἐπίγεια ζωή μας, καταλήγει στό συμπέρασμα, ὅτι ὁ κόσμος στόν ὅποιο ζοῦμε εἶναι κόσμος «θνητός, καί χωρίον ἀποθνησκόντων». Καθῶς δέ στρέφει τό βλέμμα στήν οὐράνια βασιλεία τοῦ Θεοῦ, λέγει: «Ζώντων ἐκείνη ἡ χώρα», στήν ὁποία δέν ὑπάρχει νύκτα, δέν ὑπάρχει ὕπνος «τό τοῦ θανάτου μίμημα»· δέν ὑπάρχει βρῶσις καί πόσις, τά στηρίγματα τῆς ἀσθενείας μας, οὔτε ἀσθένεια οὔτε πόνοι οὔτε θεραπεία οὔτε δικαστήρια, ἐμπόρια, τέχνες, χρήματα, «τῶν κακῶν ἡ ἀρχή, ἡ τῶν πολέμων ὑπόθεσις, ἡ ῥίζα τῆς ἔχθρας, ἀλλά χώρα ζώντων, οὐκ ἀποθνησκόντων διά τῆς ἀμαρτίας, ἀλλά ζώντων τήν ἀληθῆ ζωήν τήν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (ΕΠΕ 5, 412-414).

Εἶναι τόση ἡ πεποίθησή του ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀληθινή ζωή, ὥστε καί σ' ἄλλη εὐκαιρία δέν διστάζει νά διακηρύξει πῶς ἡ κατάστασις τήν ὁποία ζοῦμε στό παρόν εἶναι κατάστασις θανάτου: «... νῦν μὲν οὐκ ἐσμέν ἐν ζωῇ, ἀλλ' ἐν θανάτῳ» (Εἰς τόν ΛΓ' Ψαλμόν, ΕΠΕ 5, 232-234). Γι' αὐτό καί ἡ ἀληθινή καί αἰώνια ζωή πρέπει νά ἀποτελεῖ τόν σκοπό ὅλων τῶν πράξεών μας, τονίζει, ὅταν ἀντιπαραθέτει τήν ἐσχατολογική προοπτική τοῦ Χριστιανισμοῦ πρός τίς κοντόφθαλμες θεωρίες

τῶν ἔθνικῶν φιλοσόφων. Ἐσκέφθησαν καί μερικοί ἀπό αὐτούς, λέγει, γιά τόν ἀνθρώπινο προορισμό καί διάφορες γνῶμες διατύπωσαν γιά τό ποιός εἶναι ὁ σκοπός τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ἄλλοι εἶπαν ὅτι σκοπός εἶναι ἡ ἐπιστήμη. Ἄλλοι, εἶπαν, ἡ τέχνη. Ἄλλοι τό διαφόρως χρῆσθαι τῷ βίῳ καί τῷ σώματι». Οἱ κτηνώδεις δέ εἶπαν ὅτι ἡ ἡδονή εἶναι ὁ σκοπός. «Ἡμῖν δέ τέλος, οὐ ἔνεκεν πάντα πράττομεν, καί πρὸς ὃ ἐπειγόμεθα, ἡ μακαρία διαγωγὴ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι» (Εἰς τὴν ΜΗ΄ Ψαλμόν, ΕΠΕ 5, 320).

Μπροστά στὴν ἐπιτέλεση αὐτοῦ τοῦ ὑψίστου σκοποῦ ὅλα τὰ ἄλλα μποροῦν νά θεωροῦνται μηδαμινά καί μέ εὐκολία νά θυσιάζονται. Γιά τόν μεγάλο φωστήρα τῆς Καισαρείας πλουτοῦς ἦταν τό νά μὴν ἔχει τίποτε, καί ὁ σταυρός μέ τόν ὁποῖο καί μόνο ζοῦσε, ὅπως λέγει ὁ φίλος του Γρηγόριος. Ἦταν πτωχός ἀφιλόδοξος καί ἀνεπιτήδευτος. Καί ἀφοῦ ἄφησε ὅλα ὅσα εἶχε, ἀνάλαφρος διέπλεε τοῦ βίου τὴν θάλασσα... «Τίς οὕτω μᾶλλον ἄτροφος ἦν, οὐ πολὺ δέ εἰπεῖν, καί ἄσαρκος;» Ποιός ἦταν περισσότερο ἀπὸ αὐτόν χωρὶς τροφή, καί δέν εἶναι ὑπερβολικό νά ποῦμε, καί χωρὶς σάρκα;... Εἶχε ἓνα χιτῶνα νά φορεῖ καί ἓνα ἐπανωφόρι καί ἡσκεῖτο μέ τὴν «χαμευνία», πλάγιαζε κάτω, καί τὴν ἀργυρνία... (ΕΠΕ 6, 228-230).

Αὐτόν ὅμως τόν ἀνώτερο τρόπο ζωῆς τόν ὁποῖο θαυμάζει στό πρόσωπο τοῦ φίλου του Βασιλείου, ζεῖ καί ὁ ἴδιος **ὁ Γρηγόριος**. Καί ἡ δική του ζωὴ κινεῖται στὴ διάσταση τῆς αἰωνιότητος. Ἡ σκέψη καί ὁ πόθος τῆς αἰωνίου μακαριότητος τόν κατακτοῦν. Ἐκεῖ στρέφει τὰ βλέμματα καί τίς ἐλπίδες του. Σ' αὐτὴ τὴν ὑπέροχη προοπτικὴ τῆς ζωῆς του θυσιάσει τὰ πάντα, καί τὰ πιό ἀγαπητά. Στό πρῶτο ποίημά του ἀπὸ τὰ «Ἐπι εἰς ἑαυτόν», στό ὁποῖο γράφει γιά τὴ ζωὴ του, παρουσιάζει τόν δόλιο τρόπο μέ τόν ὁποῖο ὁ πειραστὴς προσπάθησε νά τόν δελεάσει καί νά τόν ρίξει στά δίχτυα του. Δέν μέ κέρδισε ὅμως ὁ κόσμος, γράφει, δέν μέ μάγεψαν οἱ νόμιμες πρόσκαιρες χαρὲς, τὰ ἐπίσημα καὶ πλούσια τραπέζια, οὔτε ὁ πλουτοῦς, τό χρυσάφι καί τ' ἀσήμι. Δέν μ' εὐχαριστοῦσαν τὰ κτήματα καί οἱ δούλοι· οὔτε τὴν τιμὴ τῶν ἀνθρώπων καί τὴ δόξα πού σβῆνει ἔχω ἀνάγκη οὔτε τὴν

εὐνοια τοῦ βασιλιᾶ. Δέν ἐπεθύμησα ποτέ τὰ δικαστικά βήματα ἢ τίς ἐξουσίες τῶν ἀρχόντων. Αὐτή εἶναι τῶν θνητῶν ἡ εὐτυχία, «ὅμοια μέ τ' ἀβέβαια αὐλάκια τοῦ καραβιοῦ, πού μπροστά τὰ χαράζει καί πίσω του σβήνουν». Ὑπῆρχε ὅμως κάτι ἀπό τὰ ἐγκόσμια πού συγκινοῦσε τήν ψυχή τοῦ Γρηγορίου:

«Τῶν λόγων ἡ δόξα μοῦ ἦταν μόνο ἀγαπητή, πού μάζεψα
σ' Ἀνατολή καί Δύση καί στήν Ἀθήνα, τήν περηφάνεια τῆς Ἑλλάδος
καί πού γι' αὐτά χρόνια πολλά μόχθησα».

Νίκησε ὅμως καί ἐδῶ. Τελικά καί τήν ἀνθρώπινη γνώση καί σοφία, τούς ἀνθρώπινους λόγους, τούς ὑπέταξε στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί στή σοφία Του:

«πρηνέας ἐν δαπέδῳ Χριστοῦ προπάροισεν ἔθηκα»,
«γονατιστούς τούς ἔριξα στό ἔδαφος μπροστά στό Χριστό,
γιατί ὑποχώρησαν στό λόγο τοῦ μεγάλου Θεοῦ, πού ὑπερκαλύπτει
κάθε εὐμετάβλητο, πολύπλοκο λόγο τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ» (ΕΠΕ 10, 16-18).

Λίγο παρακάτω μέ λόγους πολύ ἐκφραστικούς, μέ τό δικό του ἀποφθεγματικό ὕφος, θά πει ἀπλά καί συμπερασματικά γιά τή σχέση του μέ τόν κόσμο:

«Ἐχω νεκρωθεῖ γιά τόν κόσμο καί ὁ κόσμος γιά μένα»,
«καί νέκυσ ἔμπνοός εἰμι...» (εἶμαι ἕνας νεκρός πού ἀναπνέει)
«καί εἶμαι νεκρός ζωντανός κι ἡ δύναμή μου ὅση τῶν ὄνειρων
ἡ ζωή γιά μένα εἶναι ἀλλοῦ...» (ΕΠΕ 10, 24).

Αὐτή ἡ στροφή του πρὸς τήν ἄλλη, τήν ἀληθινή ζωή, ἐνισχύει τήν ἀγάπη του στή ζωή τῆς ἡσυχίας καί συνεπῶς καί τήν τάση, πού τόν διακρίνει σ' ὅλη του τή ζωή, νά φεύγει ἀπό τήν πολύβουη κοινωνία τοῦ κόσμου καί, περιφρονώντας τίς χαρές του, νά ζεῖ τήν κοινωνία τοῦ Θεοῦ στή ζωή τῆς ἐρήμου, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει:

«Αὐτάρ ἐγὼ τέθνηκα τῷ βίῳ...»,

«Μά ἐγώ εἶναι νεκρός γιά τή ζωή, καί λίγο ἀκόμη πάνω στή γῆ
θ' ἀφήνω τήν πνοή μου ἀποφεύγω τίς πόλεις καί τούς ἀνθρώπους.
Μέ τ' ἀγρίμια καί τούς βράχους ζώντας, χώρια ἀπ' τούς ἄλλους
κατοικῶ στίς τραχιές κι ἀδούλευτες πέτρες,
μ' ἓνα φόρεμα, χωρίς πέδιλα, χωρίς στέγη, μέ τήν ἐλπίδα μόνο
ζώντας κι εἶμαι ἀποδιοπομπαῖος γιά ὅλους τούς θνητούς.

Τό στρῶμα μου εἶναι τά χόρτα, ὁ σκληρός σάκκος τό σκέπασμά μου
καί ἡ σκόνη στό δάπεδο μουσκεμένη ἀπό τά δάκρμά μου» (Ἐπη εἰς ἑαυτόν, ΜΕ', Θρηνος περὶ
τῶν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς παθῶν, ΕΠΕ 10, 340).

Ἡ διαρκῆς στροφή τῆς ψυχῆς του καί ὁ βαθύς πόθος του εἶναι γιά ἐκείνη τήν αἰώνια, ἀσάλευτη
καί ἀκατάλυτη βασιλεία, στήν ὁποία ἔνδοξοι, ἄφθαρτοι, λαμπροί καί ἀθάνατοι «...μετά τῶν
ἑστῶτων καί οὐ ρεόντων ἐσόμεθα φῶτα μικρά, φῶς τό μέγα περιχορεύοντες» (ΕΠΕ 6, 344).

Κάποτε φαίνεται σάν νά ἀπευθύνεται μέ λόγους ἐλεγκτικούς πρὸς τόν ἑαυτό του: «Τί
μικροψυχῶ περὶ τὰς ἐλπίδας; Τί γίνομαι πρόσκαιρος;» Καί ἀμέσως μετὰ διακηρύσσει μέ παρησιία
τήν πίστη του: «Ἀναμένω τήν τοῦ ἀρχαγγέλου φωνήν, τήν ἐσχάτην σάλπιγγα, τόν οὐρανοῦ
μετασηματισμόν, τῆς γῆς μεταποίησιν, τήν τῶν στοιχείων ἐλευθερίαν, τήν κόσμου παντός
ἀνακαίνισιν». Καί ἐνῶ αὐτή εἶναι ἡ δική του σφοδρῆ προσδοκία, στρέφεται πρὸς τούς
προσκολλημένους στή ματαιότητα τοῦ πρόσκαιρου κόσμου ἀνθρώπους καί ζητεῖ μέ λόγους
συγκλονιστικούς νά τούς ἀφυπνίσει: Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε θά εἴσθε βαρυκάρδιοι «καί παχεῖς
τήν διάνοιαν;» Γιατί ἀγαπᾶτε τήν ματαιότητα καί ζητεῖτε τό ψεῦδος; Θεωρεῖτε σάν κάτι μεγάλο τήν
παροῦσα ζωή καί νομίζετε πῶς εἶναι πολλές οἱ λίγες αὐτές μέρες, καί τήν ἀναχώρησιν ἀπό τόν
πρόσκαιρο κόσμο, «τήν ἀσπαστήν καί ἡδεῖαν», τήν ἀποστρέφεσθε σάν κάτι βαρὺ καί φρικῶδες; Ἐπί
τέλους· «οὐ γνωσόμεθα ἡμᾶς αὐτούς; Οὐ τά φαινόμενα ρίψωμεν; Οὐ πρὸς τά νοούμενα
βλέψωμεν;» (ΕΠΕ 6, 418, 420).

Δέν θά ἐπιμείνουμε περισσότερο στό φρόνημα τοῦ ἁγ. Γρηγορίου, πού ἔχει γίνει ἤδη φανερό. Θά ἀναφέρουμε μόνον ἓνα ἀπό τά πολλά ἐπιτάφια ἐπιγράμματα πού ἔγραψε γιά τόν ἑαυτό του, καί στό ὁποῖο φανερώνει τόν μοναδικό πλοῦτο πού εἶχε στήν ἐπί γῆς ζωή του:

«Ὁ ἀγαπημένος τοῦ Γρηγορίου καί τῆς Νόννας γιός ἐνθάδε κεῖται,
ὁ ὑπηρέτης τῆς ἱερῆς Τριάδος Γρηγόριος,
καί μέ σοφία τή σοφία ἀρπάζοντας ἀπό νέος,
μοναδικό του πλοῦτο εἶχε τήν οὐράνια ἐλπίδα» (ΕΠΕ 10, 430)

Καί ὁ **ἱ. Χρυσόστομος** κατ' ἐπανάληψιν στούς λόγους του τονίζει τήν ματαιότητα τῶν προσκαίρων καί στρέφει τά βλέμματα τῶν ἀκροατῶν του στόν αἰώνιο κόσμο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Εἶναι μνημειώδεις οἱ δύο λόγοι πού ἐξεφώνησε «πρός Εὐτρόπιον», πρὸς τόν πρῶην παντοδύναμο πρωθυπουργό, πού κατήργησε τό ἄσυλο τῶν ἱερῶν ναῶν, ὅταν ὅμως ἄλλαξε ἡ πολιτική κατάσταση καί ὅλοι ἐστράφησαν ἐναντίον του καί διέτρεξε τόν ἔσχατο κίνδυνο, γιά νά σωθεῖ ζήτησε ἄσυλο στήν Ἐκκλησία. Ὁ μέγας Ἱεράρχης συγχωρεῖ τόν πρῶην πολέμιο, μεσολαβεῖ στόν αὐτοκράτορα, μέ συγκινητικούς λόγους κατευνάζει τήν ὀργή τοῦ λαοῦ καί σώζει τόν Εὐτρόπιο, πού ἔντρομος παρακολουθεῖ τούς λόγους τοῦ Χρυσοστόμου ἀπό τό ἱ. θυσιαστήριο. Συγχρόνως ὁ θεοφώτιστος διδάσκαλος βρῖσκει τήν εὐκαιρία νά φανερώσει τή ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων, καθὼς ἔχει μπροστά του τόν εὐνοῦχο, πατρικιο καί ὕπατο Εὐτρόπιο, πού ξαφνικά τά ἔχασε ὅλα καί κινδυνεύει καί τή ζωή του νά χάσει ἀκόμη: «...οὐδέν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀσθενέστερον». Μέ ὅποιο τρόπο καί ἂν χαρακτηρίσει κάποιος τήν εὐτέλειά τους, λιγώτερο ἀπό τήν ἀλήθεια θά πεῖ. Εἶτε καπνό εἶτε χόρτο εἶτε ὄνειρο εἶτε ἄνθη τῆς ἀνοιξέως εἶτε ὅπωςδήποτε ἀλλιῶς τά ὀνομάσει. Τόσο πρόσκαιρα εἶναι «καί τῶν οὐδέν ὄντων οὐδαμινώτερα...» (Πρὸς Εὐτρόπιον Α', ΕΠΕ 33, 90).

Καί στό δεύτερο λόγο του τονίζει τήν ἀλήθεια ὅτι ὅλοι εἴμαστε περαστικοί ἀπό τόν κόσμο αὐτό.

Παρομοιάζει την παρούσα ζωή μέ πανδοχεῖο. Δέν εἶναι ἐδῶ ἡ μόνιμη κατοικία μας λέγει: Δέν γνωρίζεις «ὅτι ἀποδημία ὁ παρῶν βίος;» Μήπως εἶσαι πολίτης ἐδῶ; Ὀδοιπόρος εἶσαι. Κατάλαβες τί εἶπα; «Οὐκ εἶ πολίτης, ἀλλ' ὀδίτης εἶ καί ὀδοιπόρος». Μή πείς· ἔχω αὐτή τήν πόλη καί ἔχω τήν ἄλλη. «Οὐκ ἔχει οὐδείς πόλιν. Ἡ πόλις ἄνω ἐστί. Τά παρόντα ὁδός ἐστί...» Ὅταν εἰσέλθεις σέ πανδοχεῖο, πές μου, τό πανδοχεῖο καλλωπίζεις; Ὅχι, ἀλλά τρῶς καί πίνεις καί βιάζεσαι νά ἀναχωρήσεις. «Πανδοχεῖόν ἐστί ὁ παρῶν βίος» (Στόν Εὐτρόπιον Β', ΕΠΕ 33, 120).

Σ' ἄλλη εὐκαιρία θά πει ὅτι τά παρόντα δέν διαφέρουν σέ τίποτε ἀπό τά ὄνειρα: «Οὐδέν τῶν ὀνειράτων ἄμεινον τά ἐνταῦθα διάκειται» (ΕΠΕ 28, 786). Ὅτι εἶναι τό ὄνειρο μιᾶς μέρας σχετικά μέ ὅλη μας τή ζωή, τό ἴδιο εἶναι ἡ ἀπόλαυση τῶν ἐπιγείων συγκρινόμενη «πρός τήν τῶν μελλόντων κατάστασιν». Ὑπάρχει ἄραγε κάποιος ὁ ὁποῖος γιά νά δεῖ ἕνα καλό ὄνειρο θά διάλεγε νά κολάζεται γιά πάντα; «καί τίς οὕτω ἀνόητος, ὡς ἐπί ταύτην ἐλθεῖν τήν ἀντίδοσιν;» (ΕΠΕ 28, 790).

Ὅτι τό κήρυγμα τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου γιά τήν παροδικότητα τῶν ἐπιγείων δέν ἦταν ἀπλός λόγος, ἀλλά γνήσια ἔκφραση τοῦ διαρκοῦς βιώματος τῆς ψυχῆς του, τό ἀπέδειξε ἡ ἀκλόνητη πίστη καί ὁ ἀπαράμιλλος ἡρωϊσμός μέ τόν ὁποῖο ἀντιμετώπισε τίς δυσκολότερες ὥρες τῆς ζωῆς του.

Ἐνῶ συνεδρίαζε ἡ παρά τήν Δρῦν Σύνοδος (Ἰούλιος 403), ἡ ὁποία τελικῶς τόν καθήρεσε καί τόν κατεδίκασε σέ ἔξορία, καί ἐνῶ οἱ ἐχθροί του ὀργάνωναν τήν ἐναντίον του σκευωρία καί μεθόδευαν τήν ἐξόντωσή του, οἱ σαράντα ἐπίσκοποι πού ἔμεναν πιστοί σ' αὐτόν, εὐρίσκονταν κοντά του, στήν ἐπισκοπή, γεμάτοι πικρία, ἀγωνία καί ταραχή.

Διηγείται ὁ σπουδαιότερος βιογράφος του Ἐπίσκοπος Ἐλενουπόλεως Παλλάδιος: Καθώς βρισκόμαστε σέ ἀπορία, φωτισμένος ἀπό τόν Ἅγιον Πνεῦμα, ὁ Ἰωάννης λέγει σ' ὅλους: Προσευχηθῆτε ἀδελφοί μου, ἐάν ἀγαπᾶτε τόν Χριστό, μήπως κάποιος ἐξ αἰτίας μου χάσῃ τήν ἐκκλησία του. «Ἐγώ γάρ ἤδη σπένδομαι, καί ὁ καιρός τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκεν», ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος, καί ἀφοῦ ὑποφέρω πολλές θλίψεις, θά ἐγκαταλείψω τή ζωή, ὅπως βλέπω. Γιατί γνωρίζω τήν σκευωρία τοῦ Σατανᾶ, ἐπειδή δέν ἀνέχεται πιά τήν ἐνόχλησι τῶν λόγων μου πού στρέφονται

έναντίον του. Καί ἔτσι νά ἔχετε τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ· νά μέ θυμᾶστε στίς προσευχές σας. Μᾶς κατέλαβε τότε ἀπερίγραπτη ἀθυμία, καί ἄλλοι δακρῶζαμε, ἄλλοι δέ ἔβγαιναν ἔξω ἀπό τήν αἴθουσα τῆς συνόδου καί ἠσπάζοντο τόν Ἰωάννη δακρυσμένοι καί περίλυποι στά μάτια καί στήν ἱερά κεφαλή του καθῶς καί στό εὐγλωττο καί μακάριο στόμα του. Ἀφοῦ μᾶς παρεκάλεσε νά ἐπιστρέψουμε στή σύνοδο, γιατί περιφερόμαστε ἐδῶ καί ἐκεῖ, ὅπως οἱ μέλισσες πού βουΐζουν γύρω ἀπό τήν κυψέλη, λέγει: Καθίστε, ἀδελφοί, καί μή κλαῖτε, καί μέ συντρίβετε ἔτσι περισσότερο. «Ἐμοί γάρ τό ζῆν Χριστός, καί τό ἀποθανεῖν κέρδος». Ἐπειδή ἐφημολογεῖτο ὅτι θά τόν ἀποκεφάλιζαν λόγω τοῦ ὑπερβολικοῦ θάρρους του. Καί ἂν θυμᾶστε ἀναζητήσατε καί βρῆτε στή μνήμη σας, ὅτι πάντοτε σᾶς ἔλεγα: «Ὁδός ἐστίν ὁ παρῶν βίος, καί τά χρηστά αὐτοῦ καί τά λυπηρά παροδεύεται (ὅλα περνοῦν)· καί πανήγυρις τά παρόντα (ἐμπορική πανήγυρις εἶναι τά παρόντα)· ἠγοράσαμεν, ἐπωλήσαμεν, καταλύομεν. Τελειώνουμε. Μήπως εἴμαστε καλύτεροι ἀπό τούς πατριάρχες, τούς προφήτες, τούς ἀποστόλους, γιά νά παραμείνη σέ μᾶς ἀθάνατη αὐτή ἡ ζωή;» (Βίος τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ΕΠΕ 1, 124).

Ἡ ἰδέα αὐτή ὅτι ἡ ἐπίγεια ζωή μας εἶναι μιά ἐμπορική πανήγυρις, συναντᾶται καί στους Τρεῖς Ἁγίους Ἱεράρχας. «Πάντες οἱ τήν εὐαγγελικήν ὁδόν πορευόμενοι ἔμποροί ἐσμεν, διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τήν κτήσιν ἑαυτοῖς τῶν οὐρανίων πραγματευόμενοι», λέγει ὁ **Μ. Βασίλειος** (ΕΠΕ 7, 412). Καί ὁ **ἁγ. Γρηγόριος** στό ποίημά του «Παραίνεσις πρὸς ἑαυτόν», προτρέπει τόν ἑαυτό του νά ἀγοράζει μέ τόν πρόσκαιρο κόσμον τοῦ παρόντος τόν μέγα καί αἰώνιο κόσμον τοῦ μέλλοντος: «Κόσμον πόριζε τῶ παρόντι τόν μέγαν» (ΕΠΕ 10, 406). Καί ἄλλου, ἀποκαλύπτοντας τήν τακτική τῆς θαυμαστῆς πορείας καί τῆς ἁγίας ζωῆς του λέγει: «Ἡβουλήθη γενέσθαι μεγαλέμπορος». Μέ ὅλα ὅσα ἔχω, θέλησα νά ἀγοράσω τόν πολῦτιμον μαργαρίτην. Νά δώσω τά ρέοντα καί συρόμενα, γιά νά κερδίσω τά ἐστῶτα καί οὐράνια. Αὐτή ἡ ἐμπορία εἶναι ἡ μεγίστη, καταλήγει. «Τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν».

Ἄν ζήσουμε τήν ζωή τοῦ Πνεύματος, ἂν γευθοῦμε τούς καρπούς τούς πνευματικούς, τότε δέν

θά θεωροῦμε τίποτε τὰ παρόντα «καθάπερ τινί μέθη καλλίστη τῇ τῶν μελλόντων ἐπιθυμία ἀλόντες», λέγει **τό χρυσοῦν στόμα τῆς Ἐκκλησίας** (ΕΠΕ 11, 838). Οἱ ἅγιοι Τρεῖς Ἱεράρχαι ἐμέθησαν αὐτὴν «τὴν καλλίστην μέθην» καὶ ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῶν μελλόντων.

Μέσα στὴν Ἐκκλησία ὁμως τὰ μέλλοντα γίνονται παρόντα, οἱ ἀνταύγειες τοῦ φωτός τῆς αἰωνιότητος φωτίζουν τὸν πρόσκαιρο κόσμο καὶ διαλύουν τὰ σκοτάδια του, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀναμενομένη, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ παρούσα. Καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ δὲν ἀποτελεῖ μόνον μία μακρυνή προσδοκία τοῦ μέλλοντος· εἶναι καὶ ἡ διαρκὴς ἐμπειρία τοῦ παρόντος. Μὲ τὴν ἐν Χριστῶ ζωὴ τους οἱ ἅγιοι φέρνουν τὸν Ἄχρονο μέσα στό χρόνο, φέρνουν τὴν αἰωνιότητα στό παρόν. Ὅπου εἶναι ὁ θησαυρός μας ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ καρδιά μας, εἶπε ὁ Κύριος (Ματθ. στ' 21). Γι' αὐτό καὶ ὅποιος θησαυρίζει «ἐν οὐρανῶ», αὐτός μέ τὴν καρδιά του βρίσκεται ἤδη στὸν οὐρανό. Τό πλήρες καὶ τό τέλειο θά ὑπάρξει βέβαια μετὰ τό τέλος τοῦ χρόνου, στὴν ἄχρονη αἰωνιότητα. Στό παρόν ὁμως μπορεῖ νά ὑπάρχει ἀληθινὴ πρόγευση καὶ προαπόλαυση τοῦ μέλλοντος. Ἡ δυναμικὴ νοσταλγία τοῦ μέλλοντος, φέρνει σ' ἓνα βαθμό τό μέλλον στό παρόν.

Γι' αὐτό καὶ οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ἔγραφαν, ὅπως τό ἀναφέραμε προηγουμένως, ὅτι πρὶν ἀπέλθουν «ἐνθένδε», εἶχαν μεταστει στά ἐπέκεινα (Γρηγορίου Θεολόγου, ΕΠΕ 6, 162). Ζοῦσαν τὴν αἰωνιότητα στό παρόν, διότι ζοῦσαν γιὰ τὸν πανταχοῦ καὶ πάντοτε παρόντα Θεόν καὶ τὴν αἰώνια βασιλεία Του.

Δ. Τό μήνυμά τους στὴν ἐποχή μας

Μέ τὰ πύρινα λόγια τους καὶ τὴν ἀγία βιοτὴ τους, ποῖό ἄραγε μήνυμα στέλνουν ἀπὸ τὴ μακρυνὴ ἐποχὴ τους στὴ σύγχρονη συγχυσμένη ἐποχὴ;

Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν θαυμαστῶν ἐπιτευγμάτων καὶ τῶν καταπληκτικῶν προόδων. Τὰ σύνορα τῆς γνώσεως ἔχουν καταπληκτικὰ ἐπεκταθεῖ. Ἡ ἐπιστὴμη προόδευσε πολὺ. Πέτυχε

στis τελευταίες μόνο δεκαετίες όσα δέν πέτυχε από τήν αρχή τής ιστορίας της. Η τεχνική έδωσε στον άνθρωπο μοναδικές δυνατότητες. Του έξασφάλισε καταπληκτικές άνέσεις, του προμήθευσε πλούτο άγαθών, τον άνέβασε στ' αστέρια.

Θάλεγε κανείς πώς λύσαμε όλα τά προβλήματα τής ζωής και πώς δέν ύπάρχει κάτι πιεστικό νά μās άπασχολεϊ.

Και όμως! Τά προβλήματά μας είναι παραδόξως περισσότερα και πιεστικότερα από άλλοτε. Ο άνθρωπος μέσα στις λεωφόρους του πολιτισμένου κόσμου κυκλοφορεί άνικανοποίητος. Τόν κατατρώγει ή άγωνία, ή άβεβαιότητα για τό μέλλον, τόν ταλαιπωρούν ποικίλοι φόβοι, τό αϊσθημα τής ανασφάλειας τόν κατατυραννεϊ. Σκύβει μέσα του και συναντā έρήμους. Προσπαθει νά θεραπεύσει τό έσωτερικό του και διαπιστώνει τρομακτικά κενά. Κινείται μέσα σέ πολυάνθρωπες κοινωνίες και αισθάνεται μόνος. Ο ρυθμός, ό τρόπος, ή νοοτροπία τής ζωής του προκαλούν άφόρητο και δυσθεράπευτο άγχος. Αλλοίμονο! Δέν γνωρίζει πιά ό σημερινός τεχνολογικός και καταναλωτικός άνθρωπος τί θά πει άληθινή χαρά, άδιατάρακτη ειρήνη τής ψυχής, ήσυχη συνείδηση, έσωτερική πληρότητα. Οί ιατρικές συνταγές και τά φάρμακα άδυνατούν νά του δώσουν αυτό που έχει άμεση ανάγκη και βαθύτατα επιθυμει για νά ξεδιψάσει.

Συγχρόνως τά γενικότερα προβλήματα παρουσιάζονται τόσο δύσκολα και ή πολυπλοκότητά τους φαίνεται νά άπειλεϊ με συνέπειες καταστρεπτικές. Άς σκεφθοῦμε τούς φοβερούς πολέμους του περασμένου αιώνα και τούς φόβους για μεγαλύτερα δεινά, τήν τρομακτική δυνατότητά μας νά αυτοκαταστραφοῦμε. Άς σκεφθοῦμε τήν λιμοκτονία μεγάλου τμήματος τής γής, άπλως γιατί άδιαφορεϊ ό πολιτισμένος τάχα κόσμος. Άς αναλογισθοῦμε τήν καταστροφή και τόν θάνατο που βρίσκουν όλοένα περισσότεροι νέοι μέσα στην κόλαση των ναρκωτικών και τήν άνεξέλεγκτη πιά έξάπλωση πάνω στή γη τής φοβερής μάστιγας του AIDS.

Τί φταίει; Ζοῦμε στην εποχή τής άποστασίας από τόν Θεό. Ο άνθρωπος ζαλισμένος σήμερα από τά μεγάλα και έκπληκτικά έπιτεύγματά του, έγκαταλείπει τόν Θεό και τόν νόμο Του. Μέ

έωσφορική αυτάρκεια θεωρεί ότι μπορεί να ζήσει μόνος του σ' αυτό τόν κόσμο και ζητεί όλο τόν κόσμο να περιστρέφεται γύρω από τόν έαυτό του. Ο άνθρωποκεντρισμός είναι τό βασικό χαρακτηριστικό της έποχής μας. Δέν υπάρχει τόπος για τόν Θεό. Η καταγωγή του ανθρώπου θά έρμηνευθεί χωρίς τόν Θεό. Η σύγχρονη ζωή θά οργανωθεί χωρίς τόν Θεό.

Χωρίς όμως τόν αιώνιο και άϊδιο Θεό ούτε ό κόσμος μπορεί να σταθει ούτε ό άνθρωπος μπορεί να ζήσει. Ο κόσμος θά υποφέρει κάτω από τά άπερίσκεπτα πλήγματα του ανθρώπου και ό άνθρωπος θά αποδεικνύεται ό χειρότερος έχθρός του έαυτού του. Χωρίς τόν αιώνιο και άϊδιο Θεό θά χάνει την αιώνια διάσταση του έαυτού του, θά σμικρύνεται άφόρητα, θά συνθλίβεται κυριολεκτικά κάτω από τά πλήγματα της στυγνής δυναστείας του παρόντος, θά αυτοεγκλωβίζεται στό πρόσκαιρο, θά άσφυκτιά μέσα στη στενή φυλακή του κτιστού. Χωρίς όραμα ζωής, χωρίς δυναμική προοπτική μέλλοντος, θά κινείται στις δύο διαστάσεις του μήκους και του πλάτους, άγνοώντας τό βάθος του νοήματος της ζωής και τό ύψος του προορισμού του. Χωρίς τόν αιώνιο Θεό και την προοπτική της αιωνιότητας, ή ευτυχία του δέν έχει διάρκεια, ή χαρά του δέν έχει βάθος, ή ζωή του είναι χωρίς νόημα. Μόνο κάτω από τό βλέμμα της αιωνιότητας λυγίζουν οι χαλύβδινες συντεταγμένες του χώρου και του χρόνου και ό άνθρωπος έλευθερώνεται, αναπνέει και ζει. Ξεφεύγει τό πρόσκαιρο και πεπερασμένο και κινείται δυναμικά και έλεύθερα στόν άπειρο και αιώνιο κόσμο της βασιλείας του Θεού.

Οί άγιοι Τρεῖς Ίεράρχαι είχαν πλούσια όσα ό κόσμος σήμερα λατρεύει και προσκυνεί. Γνώσεις, έπιστήμες, σοφία, πλούτη. Δέν στηρίχθηκαν όμως σ' αυτά. Ανακάλυψαν πώς κάτι άλλο είναι τό πρώτο στη ζωή και όλα τά υπέταξαν σ' αυτό. Έζησαν για τόν Θεό και τόν αιώνιο κόσμο Του και ό Θεός ήταν τό μέγιστο αγαθό της ζωής τους.

Γί αυτό και όταν ό ύπαρχος Μόδεστος ήλθε άπεσταλμένος του αίρετικού αυτοκράτορα για να υποτάξει στά αίρετικά του φρονήματα τόν Μ. Βασίλειο, και μάλιστα ένω τόν άπέιλησε μέ τά χειρότερα πού μπορούσε, δήμευση, έξορία, βασανιστήρια και θάνατο, ό μέγας ιεράρχης έμεινε

άλύγιστος καί κατέπληξε τόν Μόδεστο μέ τίς ἀπαντήσεις του.

- Κανείς ἕως τώρα δέν μίλησε σέ μένα τόν Μόδεστο ἔτσι καί μέ τόσο θάρρος.

- Ἴσως ἐπειδή δέν συνήνητησες ἀκόμη ἐπίσκοπο, ὅποτε θά σοῦ μιλοῦσε μ' αὐτό τόν τρόπο, ἀφοῦ θά ἀγωνιζόταν γιά τέτοια πράγματα. Στά ἄλλα ἐμεῖς, ὕπαρχε, εἴμαστε μετριοπαθεῖς καί πιό ταπεινοί ἀπό τόν καθένα, διότι αὐτή τήν ἐντολή ἔχουμε. Ὅχι σέ τόσο μεγάλη δύναμη σάν τή δική σου, ἀλλά καί σ' ἓνα τυχαῖο δέν δείχνουμε ὑπερηφάνεια. **«Οὐδέ Θεός τό κινδυνευόμενον καί προκείμενον, τᾶλλα περιφρονοῦντες, πρός αὐτόν μόνον βλέπομεν».** Ἡ φωτιά δέ καί τό ξίφος καί τά θηρία, καί οἱ σιδερένιοι ὄνυχες πού τέμνουν τίς σάρκες, γιά μᾶς εἶναι ἀπόλαυση περισσότερο, παρά φόβος. Λοιπόν, βρίζε, φοβέριζε, κάνε ὅ,τι σ' ἀρέσει, ἀπολάμβανε τήν ἐξουσία σου. Ἄς τά ἀκούσει αὐτά καί ὁ βασιλιάς. Διότι ἐμᾶς οὔτε θά μᾶς κερδίσεις οὔτε θά μᾶς πείσεις νά συγκατατεθοῦμε στήν ἀσέβεια καί ἂν ἀκόμη ἀπειλεῖς χειρότερα» (Γρηγορίου Θεολόγου, ΕΠΕ 6, 210-214).

* * *

«Οὐδέ Θεός τό κινδυνευόμενον καί προκείμενον, τᾶλλα περιφρονοῦντες, πρός αὐτόν μόνον βλέπομεν».

Καί σήμερα ὁ Θεός εἶναι τό «κινδυνευόμενον». Ὅχι, βέβαια, ὅτι κινδυνεύει ὁ παντοδύναμος Θεός ἀπό τά ἀδύναμα ἀνθρώπινα βέλη. Κινδυνεύουμε ἐμεῖς νά χάσουμε τόν Θεό. Αὐτός εἶναι ὁ μέγας κίνδυνος, τό δράμα τῆς ἐποχῆς μας, ἡ αἰτία ὄλων τῶν κακῶν πού μᾶς βρίσκουν.

Ἀλήθεια, τό πρῶτο, τό μεγαλύτερο κακό πού μπορεῖ νά μᾶς βρεῖ, εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τόν Θεό, λέγει ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος: «Ἡ τῶν κακῶν τό πρῶτον ἐκ Θεοῦ πεσεῖν» (ΕΠΕ 9, 170). Αὐτό ἦταν ἡ πρώτη πτώση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ αἰτία ὄλων τῶν μετέπειτα πτώσεων καί ταλαιπωριῶν μας. Γί' αὐτό καί οἱ ἄνθρωποι «κατά τούς ὄφεις χαμαί συρόμεθα καί γῆν ἐσθίομεν», ὅπως λέγει ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἐνῶ ὁ Χριστός «ἀετούς ἡμᾶς ἐκάλεσεν, ἵνα οὐρανοβατῶμεν, ἵνα ὑψηλά πετώμεθα, τοῖς πτεροῖς τοῦ Πνεύματος κουφιζόμενοι» (βλ. Ν. Κλίμακα, σελ. 233).

Στήν ύλιστική ἐποχή μας καλούμεθα νά ζήσουμε τή ζωή τοῦ Πνεύματος. Νά υπερνικήσουμε τήν ἔλξη τῆς γῆς. Νά κινηθοῦμε σέ τροχιές οὐράνιες.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι «θεόθεν εἰς Θεόν ἐρχόμενος», κατά τήν ἀποφθεγματική διατύπωση τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἡ ἀρχή του εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ καί στόν Θεό πρέπει νά ἐπανέλθει. Ἡ παρουσία του μέσα στόν κόσμο δέν εἶναι ἕνα τυχαῖο συμβάν. Ἡ πορεία του πάνω στή γῆ δέν εἶναι πρόσκαιρη. Ὁ ταπεινός ὁδοιπόρος τῆς γῆς εἶναι στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ πρό πάντων τῶν αἰώνων, μέ σκοπό ἡ πορεία του νά συνεχισθεῖ στόν καινό κόσμο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ στούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αὐτός εἶναι ὁ ὕψιστος προορισμός, αὐτές εἶναι οἱ ἀληθινές, οἱ αἰώνιες διαστάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Δέν χωρεῖ μέ κανένα τρόπο στό πρόσκαιρο παρόν· οὔτε στό πρόσκαιρο μέλλον. Μόνο στό αἰώνιο μέλλον τοῦ Θεοῦ καταξιώνεται ἡ ὕπαρξή του.

Οἱ ἅγιοι Τρεῖς Ἱεράρχαι πίστεψαν ἀκράδαντα τήν ἀλήθεια αὐτή, τήν κήρυσαν μέ ἀπαράμιλλη δύναμη, τήν ἔζησαν μέ ὑποδειγματική ἀκρίβεια στήν ἀγία ζωή τους.

Γί' αὐτό καί ἡ ζωή τους δέν ἦταν ἕνα πυροτέχνημα, πού θά φώτιζε γιά λίγες στιγμές τόν οὐρανό μέ τά λαμπρά χαρίσματα καί τίς ἰκανότητές τους, καί σύντομα κατόπιν θά χανόταν. Ὑποταγμένοι στόν Θεό ξεπέρασαν τά ὅρια τοῦ χρόνου, ἀνήκουν στήν αἰωνιότητα, εἶναι πάντοτε σύγχρονοι καί ζωντανοί, ἀπλανεῖς καί ἀείφωτοι ἀστέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Τώρα οἱ τρεῖς μέγιστοι φωστήρες τῆς Τρισηλίου Θεοότητος, ἀπολαμβάνουν τίς μαρμαρυγές τοῦ ἀρρήτου θείου φωτός «τρανώτερόν τε καί καθαρώτερον ἐλλαμπόμενοι». Καί ἐμεῖς, στόν πρόσκαιρο κόσμο μας, καλούμεθα, κατά τό ἅγιο παράδειγμά τους, νά χαράζουμε πορείες αἰώνιες. Καί νά ἐλπίζουμε. Διότι στόν ἀγῶνα μας ἐκεῖνοι οἱ μεγάλοι δέν εἶναι μόνον οἱ ἀσφαλεῖς καθοδηγοί καί ἀλάνθαστοι διδάσκαλοί μας. Εἶναι συγχρόνως καί οἱ διαρκεῖς καί πολύτιμοι συμπαραστάτες μας. «Αὐτοί γάρ τῇ Τριάδι ὑπέρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύουσι».